ئەگەر رەشنوسی دەستوور بەر شەپۆلی "نا" کەوت، چی روو ئەدا؟

ئەمجەد غەفور

ghafur@ukonline.co.uk

رەشنوسێکی کۆنەپەرستانەی دژی ئینسانی، کە بە ریکەوتن‌و بەرژەوەندیەکانی چەند هیزیکی میلشیایی ئیسلامی‌و عروبەو کوردایەتی‌و عەشیرەتی نوسراوەتەوە، وا بەرێوەیە بۆ دەنگدان، ئەو هیزانە تەواوی توانا‌و پرۆپاگەندەی چەواشەکاری‌و فرت‌و فیلی خۆیان خستۆتە گەر، بانگەوازی خەلکی دەکەن دەنگی "بەلێ" بە دەستوور بدەن، جۆرها دروشم‌و پەیمانی باوەر پێ نەکراوی فریوکارانەیان زەق کردۆتەوە، تا ئەو رەشنوسەی تەڵەی ئایندەیکی تاریکتر‌و پر لە ئاژاوتر‌و کیژاویکی بێوینە بۆ ژیانی خەلکی عیراق دەنێتەوە، لە لایەن خەلکیشەوە رەسمیەت وەرگرێت.

هوشیار زیباری وەزیری دەرەوەی عیراق بە دوای ئەو هەموو بانگەوازو هەراوهوریایەدا بۆ ئەوەی رەشنوسەکەیان بە بەلاش زال کەن بەسەر خەلکیدا، دەفەرموێ: "ئەگەر ئەو دەستوورە دەنگ نەهینێ ئاژاوە بەر پا دەبێت".

هوشیار زیباری خەریکەبە ترس‌و هەرەشە خەلکی دەنێرت بۆ دەنگدان، وەك ئەوەی لە وولاتیکی ئازاد‌و ئارام‌و خۆشگوزەران بە راحەتی‌و بێ گرفت دانیشتوین، لە هیچمان کەم نییە، ئەگەر دەنگ بەو دەستوورە نەدەین، لیمان زەوت دەکەن‌و لە کیسمان دەچن، دیارە ئەو هیزە کۆنەپەرستانە لە گەل ئەو هەموو دەردی سەری‌و نەهامەتیەی بە سەر عیراقیاندا هیناوە‌و وهیلاك‌و ویرانیان کردووە، پیمان رادەگەیەنن ئەگەر دەنگی بەلێ بە دستوور نەدەن لەوەش خرابتر چاوەروان بکەن.

لە سایەی ئەو هیزە سیاسیانەی سودمەندن لە هیرشی ویرانکاری هیزەکانی ئەمریکاوبەرماوەی جەنگ دەچننەوە، لە زەخیرەکانیاندا هەلی دەچنن، دەوریکی سەرەکیان بووە لە ئاژاوەنانەوەی وەزعی سیاسی عیراقدا، کە بە هیچ جۆرێك پیشبینی ئەوەیان لی ناکرێت لە هەولی ئەوەدابن دەولەتێك لە عیراقدا دامەزرێنن، کە تەنها دابینی ئارامی‌و جگیری سیاسی بکات، خۆشیان بەشیکی سەرەکەین لە پال دەولەتی ئەمریکا‌و تەواوی ئەو لایەنانەی ئاژاوەیان لە عیراقدا کردۆتە نمونەیەکی جیهانی، لەم واقعیەتەیانەوە ئەو رەشنوسەیان دارشتووە‌و خەریکن دەرخواردمان ئەدەن.

لە چ شوین‌و زەمانیکدا دەستوور بۆتە هۆی کۆتایی هینان بە ئاژاوە، یان بە پیچەوانەوە، بەلکو دەبیت کۆتای بە ئاژاوە بهینریت، ئارامی‌و جیگیری سیاسی دابین بکرێت، خەلك ئحساسی ئەمنیەت‌و راحەتی بکات، هیچ ئایدۆلۆژی‌و عەقیدەیەك نەسەپینرابێت، ئازادی سیاسی لە نیو کۆمەلگەدا سایەی کردبێت، بۆ ئەوەی زەمینەیەکی گونجاو فەراهەم بێت کە تەرح‌و باسی دەستوور، دامەزراندنی جۆر‌و شیوازی دەولەت، فرسەتی دەخالەتی فراوانی جەماوەری خەلکی تیا مسۆگەر بکرێت.

عیراقێك کە بەدوای هیرشی ئەمریکا بۆتە مەیدانی رمبازێنی تیرۆرستان، شەری تائیفی‌و قەومی‌و ئاینی، ئاژاوە بە دوای ئاژاوەدا دەخولقینێ، لە هیچ کونجیکی ئەم وولاتەدا ئاسایش‌و سەلامەتی پەیدا ناکەیت، ئیستا بۆچی گەر دەستوور دەنگ نەهینێت ئاژاوە دەخولقێ، ئەمە دەستوورە بۆ ریکخستنی دەولەت، یا ریکەوتنی ئاشتی نامەی چەند هیزێك، کە بە شیوەیەکی کاتی ریکەوتون تا ئەوکاتەی هەر لایەکیان تەوازنی هیز بە قازانجی خۆی دەگۆریت، دەیانەوێ بە فریوی راپرسی پەنجە مۆری خەلکی بدەن لەو ریکەوتنەی کە بێ سەروبەر‌و نا مەعلوم‌و ترسناکە.

ئەم داوا هەرەشاویەی هوشیار زیباری، مانای ئەوە دەگەیەنێت کە بۆ خۆشیان وەك هیزی حیزبەکانی کوردایەتی‌و شەریك لە حکومەتی ئیستادا، ناتوانن زەمانەتی ئەوە بدەن کە دەور لە کۆتایی هینانی ئاژاوەدا بینن، چونکە خۆیشان لایەنێکن لە هەلگیرسانی ئەو ئاژاوەیە، وە بەشداریان لە دارشتنی رەشنوسیکدایە سەرتاپای شەرخوازی‌و نائیسنانیە‌و چارەنوسی کوردستان بە نادیاری رادەگرێت.

بۆیە بە پیچەوانەی گوتاری هوشیار زیباری‌و بانگەشەی هیزەکانی ناو حکومەتی ئیستای عیراق، دەنگدان بەو دەستوورە‌و فریوخواردن بەو بانگەوازانە، زیاتر بەرە‌و رووی مەترسی ئاژاوەی شەری قەومی‌و تائیفی‌و سەپاندنی ئەحکامی ئیسلامی‌و هیزە میلشیاییەکان دەبینەوە. ئەم رەشنوسە پر ئاژاوە‌و ترسناکە، دەبێت بە تەواوی هیزمانەوە

لەبەرامبەریا بجەنگێن‌و توری هەلدەین، ئەمە دەستووری ریکخستنی وولاتیك نیە بۆ دابین کردنی جیگیری سیاسی‌و ئاسایش‌و دانانی یاسای ئینسانی، رەشنوسیکە سەرتاپای کۆنەپەرستی‌و نائیسنانی پێ شیلکردنی ماف ئینسانی تیا داریژراوە، رەشنوسیکە چەند هیزیکی دژی خەلکی کە هەر ئیستا بۆ خۆیان لە کیشمەکیش‌و شەرو ئاژاوەدان، هەر لایەکیان بەدوای دەستکەوتی بەشی شیرە بۆخۆی، ریکەوتن نامەیەکیان دەرکردووەو ناویان ناوە دەستوور، دەنگدان بەم رەشنوسە قەبول کردنی مل کەچیە بۆ سیاسەت‌و بەرژەوەندیەکانی ئەو هیزە کۆنەپەرستانە، بۆیە دەنگهینانی ئەم رەشنوسە ئایندەیەکی ترسانکترو پر ئاژاوەترمان دەخاتە بەردەم، بە پیچەوانەشەوە وەستانەوە بە رویداو قەبول نەکردنی ئەو رەشنوسە، لەگەل ئەوەی ریسواکردنی ئەو هیزانەو درۆو دەلەسەو وەعدەکانیانە، لە هەمان کاتدا دەنگی نارەزایەتی جەماوەری خەلك دەبێتە هەنگاویکی جدی بۆ هاتنە مەیدانی دەوری خەلك لە بەرگرتن بە ئاژاوەی شەری قەومی‌وئاینی‌و تائیفی کە ئەو هیزە سیاسانەی لە دەسەلاتی سیاسیدان خولقینەرین.

واتە گەر ئەم رەشنوسە بە دەنگی "بەلی" سەرکەوتنی بەدەست هینا ئەوە چاوەروانی ئایندەکی پر مەترسی بین بۆ خۆمان‌و منالەکانمان‌و کوشتنی بەکۆمەل‌و ئەنفال‌و شەری شیعەو عەرەب‌و کورد، کە هاتنە دەرەوەو رزگار بونمان زۆر سەختر دەبێت.

ئەگەر ئەم رەشنوسە بەر شەپۆلی "نا" و ریسواکردن بکەوێت، هەنگاویکی گرنگمان ناوە بۆ ئاسایی کردنەوەی وەزعی سیاسی عیراق‌و چارەنوسی کوردستان.